

Dansen op de doodkist

We zullen nooit weten wie gelijk had, de meester of de dominee. Er waren beschuldigingen over en weer, maar wie ze nu leest schrikt wel van de „hardigheid des harten” van dominee en kerkeraad van De Meern. In andere tijden dacht men daar anders over. Uit de nog beschikbare gegevens kunnen we het volgende verhaal reconstrueren.

Segemundus Muller hoorde in de zomer van 1664 dat er een plaats van can was als koster-schoolmeester in de Rheense Venen. Zelf vervulde hij deze functie in De Meern, maar hij voelde wel voor verandering. De Meern betaalde slecht, hij was door verschillende oorzaken in de schuld geraakt en deze betrekking zou hem misschien uit de nood helpen. Meester Segemundus nam of kreeg dus een paar dagen vrij en ging op sollicitatiebezoek, vergezeld van zijn vrouw, Marringje van Gulik. Een zontje van twaalf bleef op het huis passen.

Waarom was Marringje niet thuis gebleven? Misschien meende het echtpaar dat er meer kans was op een aanstelling als de vrouw meekwam. Niettemin, thuis was zij ook nodig, want terwijl (en doordat) zij weg was gebeurde het drama. Toen het echtpaar onverrichter zake terugkwam (de plaats was al vergeven) bleek namelijk het volgende.

Dominee en kerkeraad waren al lang ontevreden over de meester en zijn vrouw en zij hadden van hun afwezigheid geprofiteerd om zoon Muller de sleutel van huis en school te ontfutselen en inspectie te houden. Net wat ze dachten: het was er een troep! Vrouw Muller had blijkbaar lange tijd niet schoongemaakt en zelfs slingerden haar daagse kleren in de schoolkamer, waar ze zich verkleed had om in Veenendaal netjes voor de dag te komen. Voor de dominee het zoveelste bewijs van de ondegelijkheid van Marringje. Er zat maar één ding op: ontslag. Meester Segemundus kreeg dus bij thuiskomst te horen dat hij maar naar een andere betrekking en woning moest zoeken.

Uit de rekeningen die beide partijen aan de heren van Oudmunster zonden (als ambachtsheren van Vleuten en De Meern) blijkt iets van de voorgeschiedenis, en we begrijpen daaruit ook waarom Marringje niet beter schoonmaakte. Muller was omstreeks 1653 in De Meern gekomen met zijn toenmalige vrouw Annigje Stevens en met twee kinderen. Ze kregen er nog drie meisjes bij, zodat de meester heel wat monden de kost moest geven. Dat viel niet mee van het lage traktement. Zijn voorganger had al geklaagd dat hij er niet van kon rondkomen met een vrouw en twee kinderen. Ook voor Muller werd in 1654 aan de ambachtsheren een toelage gevraagd (van 25 gulden), maar beide verzoeken werden afgewezen. Pas zijn opvolger Hendrik Cantersblom kreeg één keer bij hoge gratie 6 gulden van de aalmoezenier van het kapittel uitbetaald.

Wat Muller precies verdiende weet ik niet. Er bestaat een begroting van de vaste inkomsten van de schoolmeester-koster in De Meern voor het jaar 1791. Ze werden op ruim 110 gulden geraamd. Er was toen echter veel verbeterd: de Staten van Utrecht droegen 50 gulden bij en er was een post van 25 gulden wegens het lesgeven aan arme kinderen. Deze post bestond in Mullers tijd nog niet.

Het kan, maar men schijnt het in De Meern niet erg nodig gevonden te hebben zijn kinderen veel te laten leren. Nog in 1760 constateerde de *Geheym-schrijver van Staat* dat de ouders in De Meern *de schoolsche rekenkunst voor hun kinderen overbodig achtten*; als ze het maar zelf „met een boerenkrijtje” konden leren. Er kwamen wel wat kinderen uit de omliggende dorpen: Vleuten, Achthoven, Oudenrijn en Heikop, althans volgens Muller, die hiermee te kennen wilde geven dat men van ver kwam om naar zijn school te gaan. Tot zijn populariteit in de omtrek zou voorts hebben bijgedragen dat hij een speciaal talent had voor het houden van mooie oraties bij begrafeningen.

In De Meern had hij het echter al snel verbruid. Dat kwam door zijn behandeling van vrouw en kinderen, die hij uitschold en sloeg, vooral als hij te veel op had. Muller vertelt zelf dat er eens buurvrouwen zijn huis binnengedrongen waren, omdat ze het niet eens waren met een afstraffing die hij een van zijn kinderen gegeven had. Ze werden handtastelijk en sloegen hem tegen de schoorsteen, dat hij niet wist waar hij bleef. Zeven jaar duurde dit leven; toen stierf zijn vrouw Annigje en de meester bleef achter met vijf jonge kinderen. Hij zocht een nieuwe vrouw en vond Marringje Stevens van Gulik uit IJsselstein bereid met hem te trouwen. De dominee schijnt geprobeerd te hebben dit huwelijk te stuiten, zonder succes overigens, want op 24 maart 1661 trouwden zij. Die interventie heeft Muller wel heel erg kwalijk genomen en jaren later, in zijn rekest aan de heren van Oudmunster, kwam hij er op terug. Triomfantelijk schreef hij dat hij nu al drie jaar getrouwd was en nog niet één kwaad woord met zijn vrouw had gehad, ja men vond zelfs dat hij zijn vrouw te lief had. Waren zij misschien te toegeeflijk voor elkaar?

Tussen hem en de dominee bleef de verhouding slecht. Toen de meester weer eens over het lage traktement klaagde, kreeg hij te horen dat hij dan maar *ardakelen* (aardakers: eetbare knollen) *soude greven, sloot greven, dorschen ende wannen ende ander boerenwerck doen*. Uit Mullers verhaal over zijn langdurige ziekte in 1662/3 blijkt wat ze deden als er geen geld meer was. De predikant kwam eens op ziekenbezoek (*gelijck sijn beroep medebrengh*, schreef Muller, die dit bezoek bepaald niet als een teken van meeleven waardeerde). Hij snapte Marringje die bezig was meesters pak in te pakken voor de lommerd. Ze kreeg een fikse uitbrander: „t Is schande als men de lommerd zo lief heeft”. Waarschijnlijk was het niet de eerste keer dat het gezin Muller met de bank van lening kennismakte, en even waarschijnlijk was de predikant overtuigd dat het geld alleen besteed zou worden aan drank. Drank, die nu niet meer alleen door de meester, maar ook door zijn vrouw gebruikt werd. Muller echter vond dominee's preekje een onvergeeflijke bedillerij.

Het jaar daarop werd het gezin door de pest getroffen. Het was de epidemie die eind 1663 begon en in 1664 en 1665 in de stad Utrecht honderden slachtoffers maakte. De Mullers hoorden tot de eerst bezochten: vier kinderen stierven, Marringje was zeven weken ziek, maar herstelde. In zo'n periode was school-

houden onmogelijk. Muller probeerde het wel, maar er werd van hogerhand gauw een stokje voor gestoken. Trouwens, de ouders hielden hun kinderen vanzelf wel thuis zodra ze wisten welke ziekte in het schoolhuis heerste. Geen verdienste dus, en dat achttien weken lang. Er waren nu wel minder magen te vullen, maar toch ... Muller zat diep in de schuld. Er zat niets anders op, MARRIGJE moest uit werken gaan. Als schrobster. Vermoedelijk had ze meer dan één werkhuis; Muller noemt een schaapherder, volgens de kerkeraad werkte ze een tijd in een pesthuis. Het kon haar allemaal niets meer schelen; alleen de drank deed de ellende vergeten en in haar roes lachte en danste ze op de kisten waarin de doden lagen.

Tekening: A. B. R. de Vries.

Verontwaardiging in De Meern: zo'n schandelijk gedrag, in plaats van de voorbeeldige levenswandel die men van een schoolmeestersvrouw kon eisen.

Ze waren nu lang genoeg toegevend geweest en de hierboven beschreven inspectie volgde, met daarna het ontslag. Het laatste beeld dat we uit de stukken krijgen is van het gezin Muller, zwervend door Utrecht op zoek naar werk en woning.

De wereld is groot, had dominee gezegd, daer sijn veel plaetse, gij kunt wel ergens blijven.

Was dat zo? Ik weet niet hoe ze die eerste jaren hebben doorgebracht, maar toevallig kwam ik het echtpaar tegen in het lidmatenregister van de kerk van Amerongen. Ze kwamen daar in 1668 uit Grol en gingen het volgend jaar naar Utrecht. Misschien heeft Muller in dat jaar weer eens zijn oude functie uitgeoefend; de bewijzen ontbreken. Uit de Utrechtse registers komen we echter meer te weten. Ze kregen nog twee kinderen, in 1671 en 1674, en bij de geboorte van het laatste kind wordt het beroep van de vader vermeld: soldaat. Dat was het dus; de laatste toevlucht voor de mislukte schoolmeester die geen boerenwerk kon doen.

Segemundus Muller overleefde de veldtochten die volgden en stierf in 1688 in Utrecht, waar hij van de armen begraven werd. Wat er van MARRIGJE en haar kinderen geworden is, heb ik niet kunnen ontdekken.

Dr. E.P. de Booy

Bronnen

De gegevens zijn ontleend aan RAU, Oudmunster nr. 615, en aan de kerkelijke registers van Amerongen, De Meern en Utrecht. De *Geheymsschrijver van Staat* is in 1759 en 1760 in afleveringen verschenen. Bedoeling was de politieke en kerkelijke instellingen van alle plaatsen in de Republiek te beschrijven. Men schijnt de uitgave gestaakt te hebben bij de 7e aflevering, nog voordat men met de eerste provincie, Utrecht, klaar was gekomen.

(Dit artikel verscheen eerder in: *Maandblad Oud-Utrecht* 43 (1970) 23-24. Wij danken de redactie van Oud-Utrecht en mev. dr. E.P. de Booy voor de door hen verleende toestemming om het artikel nogmaals af te drukken).

Wie wat bewaart, die geeft wat ...

Mevr. Uittenbogaard, Vleuten

Kopie van Kaart van de provincie Utrecht van 1850 (4 delen).

Th. van Meersbergen, De Meern

Kist met profielschaven en timmermanskist met inhoud gereedschap ± 1900.

J.J.Th. Sprong, Vleuten

Map met kranteknipsels, 10-tallen foto's en boek „De Meern, op oude ansichten”.

W. Hagemans, Utrecht

Schilderij in lijst van de N.H. kerk met omgeving, Vleuten.

Mevr. C. Versluis, Culemborg

Theedoek met initialen „V.B.”, gemaakt door Mevr. Tahsin Iscora - van Bijleveld.

Mevr. A. Vaneveld-van Eijk, Vleuten

Rieten, z.g. „spoormandje” en wat lingerie ± 1920.

Mevr. S. van Kooten-Hansen, De Meern

Foto's van De Meern en 7 ansichtkaarten.

T. Bruntink, Vleuten

„Robas” luchtfoto van Vleuten Noord en Maarssenbroek.

Fam. J. van Veldhuizen, De Meern

Mobilisatie-Herinneringskruis 1914 - 1918 met bijbehorende bescheiden.

2 Getuigschriften van goed gedrag, O.L. School 1902 - 1906.

Diverse ansichtkaarten van Vleuten, militaire zakboekjes en oude verzekeringspolissen en familiefoto's.

Een „gewone”- en „zondagse” z.g. „Utrechtse Muts”. (Muts gedragen door: Opoe Geertrui Oskam, echtgenote van Jacobus Leewis).

Een rijwielbelastingsplaatje 1937- 1938 op naam van M.M. Baelde te Vleuten.